Советскай Конституция күнүн аннынан иннибит диэки!

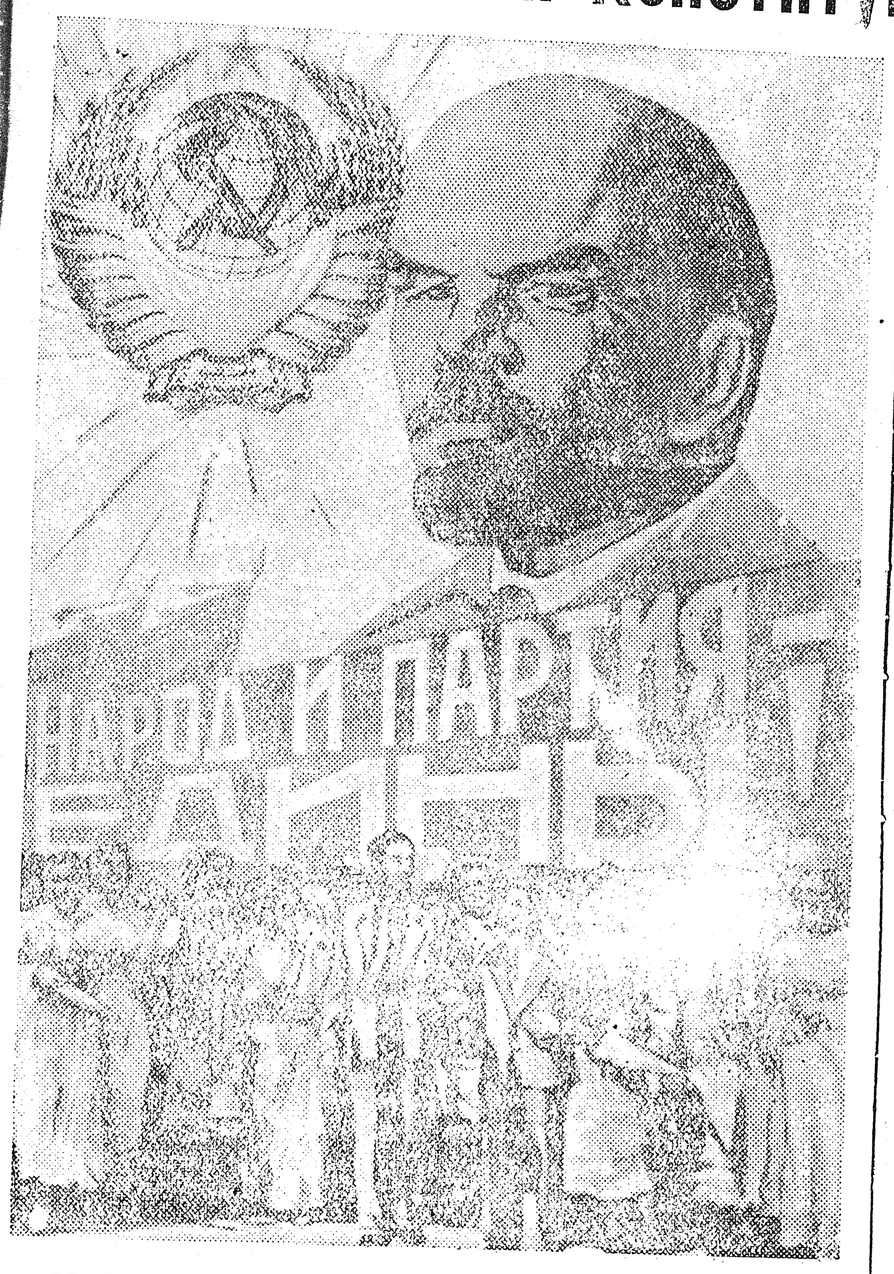

Художник Б. Антонов фотоплаката

Барыы дойдулар пролетариидири, холбоһун!

Сахара 7-с сыла

САРДАҢА

№ 98 (658)
Ахсыннаы
5
күнэ
1960 сыл.
БЭНИДИЭЛИННЬИК

Сыныата 10 харчы

ССКП Өлөнүөк ороруонунаабы комитетын уонна үлэһиттэр депутаттарын ороруоннаабы Советын органа

Орган Оленекского райкома КПСС и районного Совета депутатов трудящихся

ОЛОХ ТҮРГЭННИК ДА САЙДАР

1937 сыл олунньу ыйга буолуохтаах Саха АССР Советтарын суһал Ыҥырыылаах IX съеһигэр Өлөөн ороруонуттан 2 делегат талыллыбыта. Мин Өлөөн нэһилиэгиттэн уонна И. Макарова Дьэлиндэ нэһилиэгиттэн делегаттарынан талылламмыт 1936 сыл ахсыннаы ыйга Өлөөнтөн Якутскайга диэри ѳабанан аттаммыппыт.

Оччотооҕуга Бүлүү куоратыгар диэри таба дьаама баара. Онон биһиги Бүлүүгэ диэри табанан, Бүлүүттэн Горнайга, Горнайтан Якутскайга диэри атынан түүннэри-күүстэри айаннаан балтараа ый буолан баран съезд буолуохтаах сиригэр Якутскайга тиийбиппит.

Биһигини Саха АССР Киин Ситэриилээх Комитетын секретара т. Федоров С. С. көрсүбүтэ уонна оччотооҕуга „Баанайдар дьиэлэрэ" диэн баарыгар олохпутун бу́лларбыта. Итиннэ Уус-Алдан ороруонуттан делегат партизан Егоровтыын билсиспитим.

Съезд сүрүн көрөр боппуруоһунан Саха АССР Конституциятын ылыныы этэ. Миэхэ, быһаарар куоластаах делегат буоларым быһыытынан, IX съезд үлэтин кэмигэр Саха АССР Конституциятын бырайыагын көрөргө тэриллибит комиссия составыгар талылларга чиэс тиксибитэ. Ити комиссияҕа П. Ойуунускай, С. Аржаков, Н. Окоемов, Байкалов, партизан Егоров о. д. а. бааллара. Элбэх дьүүллэһии кэнниттэн комиссия Конституция бырайыагын съезд дьүүлүгэр киллэрбитэ. Саха АССР Конституцията съезд кыттыылаахтарынан биир санаанан ылылыбыта.

Онтон бэттэх Аҕа дойдуну көмүскүүр сэриилэр ыар күннэрин, дойдуну чөлүгэр түһэрии, эйэлээх олоҕу тутуу сылларын аанан коммунистическай обществоны киэҥ далаһыннаахтык тутуу кэмигэр киирдибит.

Бу үтүөкэннээх, дьоллоох кэмҥэ Советскай Конституциянан бэриллибит үлэҕэ көҥүл бырааптарынан туһанан, бары советскай дьон курдук, биһиги ороруоммут үлэһиттэрэ семилетка кирбиитигэр баараҕай кылааттаннылар. Ол курдук уруккута хамначчыт уола Николаев М. К. Сталин аатынан колхозтан ороруон биир бастыҥ табаһыта буола үүннэ, коммунистическай үлэ ударнигын чиэстээх аатын ылла. Былыргыта быстар дьаданы Семенов В. С. билигин чулуу булчут буолан Ленин уонна Үлэ Кыһыл Знамята орденнарынан наҕараадаланан биһиги правительствобытынан үрдүктүк сыаналанна.

Оттон мин баайдар ыар батталларыгар олорбут кэмнэрим өйбөр-санаабар умнуллубаттыы хатаннылар. Балтыбын кытары баара эрэ 3 табалаҕым. Онон бултаабыт булдум аҥарыгар баайдартан таба эттэһэн бултанан кэргэттэрбин иитэрим. Кыыл өлөрөн эт булбатахпына уонча кэргэн аччыктаан өлөр кутталлааҕа.

Олохтоох баайдар куорҕаллыылларыгар эбии Бүлүү, Лаамы, Туру атыыһыттара кэлэн быстар дьаданы дьону араастаан албыннаыллара. Кинилэр муос чаайы 2 кырсаҕа, муунта арыыны 3 кырсаҕа биэрэллэрэ. Оннооҕор Лаамы атыыһыта биир алтан эргэ сылабаары 10 кырсаҕа биэрбиттээҕэ. Дьаданы дьон бултаабыт бултарын араастаан апчарыйан ылалларыгар топпут дьүһүннэрин түһээн да көрбөккүн.

Итинник ыар олох хаһан эрэ ааспытын саныыр санаа эрэ буолла. Кырдьар сааспар аччыктыыр, тоҥор кыһалҕатын билбэккэ дьоллоохтук олоробун. Бу көҥүл үйэҕэ 6 оҕом үөрэнэн, үөрэхтээх дьон буолан дьоллоох олоҕу уһансаллар.

Мин 1937 сыллаахха Якутскайга Советтар съезтэригэр балтараа ый айаннаантиийбиппин, орто кыыһым Маарыйа культура үлэһиттэрин Бүтүн Россиятаабы съезтэригэр, Өлөөнтөн Москваҕа диэри баара эрэ 23 чаас көппүтүн тэҥнээн көрөн олох түргэнник да сайдар диэн ис сүрэхпиттэн үөрэбин.

Дьэ маннык чэчирии сайда турар дьоллоох олоҕу биэрбит Коммунистическай партияҕа уонна Советскай правительствоҕа муҥура суох махтанабын.

А. Григорьев,
Саха АССР Советтарын суһал Ыҥырыылаах IX съеһин делегата.

Эйэлээх үлэ, дьоллоох олох өрөгөйдүүр

Биһиги социалистическай обществобыт олоҕо, кини бэрээдэктэрэ 1936 сыллаахха Советтар Бүтүн Союзтаабы суһал Ыҥырыылаах VIII съезтэринэн ылыныллыбыт биһиги социалистическай государствобыт Төрүт сокуонунан —Советскай Конституциянан бигэргэтиллэр.

ССРС Конституцията советскай социалистическай общество төрүт интэриэстэригэр эппиэттиир. Советскай государство Конституциятыгар Коммунистическай партия уонна Советскай правительство национальнай политикалара—бары нацияларга уонна расалар тэҥ бырааптаныылара, көҥүл норуоттар тулхадыйбат доҕордоһуулара өрөгөйдөөһүнэ бигэргэтиллэр. Рабочайдар уонна колхозтаахтар модун союзтаһыылара, ССРС норуоттарын бырааттыы интернациональнай доҕордоһуулара сылтан сыл ахсын бөҕөргөөн иһэр. Советскай норуот бэйэтин дойдутугар коммунизмы тутууга сангаттан саҥа кыайыылары хас күн, ый, сыл ахсын итэҕэтиилээхтик ситиһэр.

Биһиги элбэх бөдөҥ капиталистическай государстволарыгар кэннибитигэр хаалларбыппыт быданнаата, оттон бэйэтин арбаммыт Америкаҥы промышленность уонна тыа хаһаайыстыбатын сүрүн көрүҥнэрин оҥорон таһаарыыга ситэбит уонна ситэн аанабыт. Семилетка кэккэ сорудахтара болдьохторун иннинэ толоруллаллар. Советскай норуот—бэйэтин дойдутугар толору былаастаах хаһаайын— уйгулаах олоххо, коммунизмҥа эрэллээхтик баран иһэр.

Сырдык суолга Коммунистическай партия сирдиринэн советскай дьоннор киэн тутталлар уонна дьоллооҕунан аҕыналлар. Советскай Конституцияҕа ыйылларын курдук, кини советскай обществоны салайар уонна сирдиир күүһүнэн, коммунизмы тутар иһин охсуһууга үлэһиттэр бастаан иһэр этэрээттэринэн, үлэһиттэр бары общественнай уонна государственнай тэрилтэлэрин салайар киининэн буолар.

Советскай киһи үлэҕэ, үөрэххэ, сынньаланҥа улуу бырааптара социалистическай экономика модун сайдыытынан, биһиги дойдубут национальнай дохуотун быыстала суох сайдыытынан киэҥник хааччыллаллар. Советскай Конституция знамятын аннынан саҥаттан саҥа сөҕүмэр кыайыылары ситиһэн, советскай норуот аан дойду атын норуоттарыгар сайдыы дохсун холобурун көрдөрөр.

КОММУНИСТИЧЕСКАЙ ҮЛЭ БИРИГЭЭДЭЛЭРЭ

ССКП райкомун сэтинньи 30 күнүнээҕи бюротунан семилетка иккис сылыгар производствоҕа, бэйэлэрин политическай-идейнэй таһымнарын үрдэтиигэ уонна общественнай олохха коммунистическайдыы сыһыаннаһыы холобурун көрдөрбүт маннык биригээдэлэргэ **коммунистическай үлэ биригээдэтин аата** иҥэрилиннэ:

1. **Матвеев Христофор Иннокентьевич биригэдьиирдээх табаны иитэр биригээдэҕэ.** Бу биригээдэ 1960 сылга хас сүүстүү ийэ табаттан 90,8 тугуту ылары, улахан табаны 99,1 бырыһыан тыыннаахтыы иитэри ситистэ.

2. **Александров Николай Николаевич салайааччылаах Маайындатааҕы кырсаны иитэр фермаҕа.** Бу ферма биирдии ийэ кырсаттан 8,48 оҕону ылла.

3. **Николаев Михаил Кириллович биригэдьиирдээх табаны иитэр биригээдэҕэ.** Бу биригээдэ 1960 сылга хас сүүстүү ийэ табаттан 87,3 тугуту ылары, улахан табаны 99,5 бырыһыан тыыннаахтыы иитэри ситистэ.

4. **Егоров Афанасий Дмитриевич салайааччылаах Кыһыл хайатааҕы күөх кырсаны иитэр фермаҕа.** Бу ферма биирдии ийэ кырсаттан 7,63 оҕону ылла.

Эдэр табаһыттарга сүбэ

Табаны кыһыҥҥы мэччитии

Биһиги оройуоммут усулуобуйатыгар табаны кыһыҥҥы мэччитии кэмэ 6-7 ый салҕанан барар. Бу —саамай ыарахан уонна эппиэттээх кэм.

Бу бириэмэ сүрүн соругунан табаны ырыарбакка, өлүүнү-сүтүүнү таһаарбакка иитии итиэннэ буос ийэ табалары төрөтүүгэ бэлэмнээһин буолар.

Кыһын таба элбэх лабыкталаах, үрдүк хаачыстыбалаах күөх аһылыктаах мэччирэҥнэ наадыйар. Кыһын кини аһылыгын 70-80 бырыһыана лабыкта буолар.

Бастаан утаа табаны хаар чараас кэмигэр намыһах сиргэ мэччитиллэр. Оттон хаар халыҥаан, кытаатан таба кыайан аһаабат буоллаҕына үрдүк сиргэ аһатыллар.

Кыһын ордук уулаах тыһы уонна кыра таба сынньалаҥнык аһыыр усулуобуйатын хаччыйары учуоттаан төрүүр-уурҕуур табаны көлө табаттан туспа арааран мэччитиллэр. Өскө кыра-кыра үчүгэй аһылыктаах сир баар буоллаҕына стаданы арааран аһатыы мэччирэҥ сири үчүгэйдик туһанарга кыаҕы биэрэр. Ийэ табалары чараас хаардаах сиргэ аһатар ордук табыгастаах. Кинилэр итинник усулуобуйаҕа ырбаттар, доруобай, тулуурдаах төрүөҕү биэрэллэр.

Хаар хоҥурахтанар, тоҥоттонор бириэмэтигэр кыра таба кыайан хаһан аһаабат буоллаҕына стадаҕа буур табалары сырытыннаран хаары тоҕута кэстэриллэр, кинилэр хаары тобулан, сахсатан биэрэллэр.

Кыһын таба аһылыгын хаачыстыбатын билиигэ судургу ньыманан сирдэтиэххэ сөп. Холобур, куһаҕан аһылыктаах сиргэ хаһан аһыыр табалар тото-хана аһаабаттарын түмүгэр убаҕастарын уонна хойууларын өҥө уларыйар. Ол курдук таба иигэ сырдык буоларын оннугар кыһыллыҥы араҕас буолар, оттон хойуутун кыра тооромосторо силбэһэ сылдьалларын оннугар тус-туспа бытарыһаллар. Олунньу ыйтан ыла табаны туурҕунан аһатыллыахтаах. Итинтэн саас таба тупсар, тыһы табалар ордук доруобай төрүөҕү биэрэллэр, онон тугут өлүүтэ биллэрдик аччыыр. Өскө табаны 3-4 ыйга туурҕунан эбии аһаттахха кини ыйааһына 2-3 бырыһыан эбиллэр.

Туурҕунан эбии аһатарга эргэ олох сыарҕаны да туттуохха сөп, биир стаданы 2-3 туустаах сыарҕа хааччыйыа. Сыарҕалары 50—100 метр арыттаан туруоруллар итиэннэ 2-3 хонохоно саҥа сиргэ көһөрөн иһиллэр. Туурҕу таба тохпотун диэн туурҕу уурар сыарҕаҕа 1-2 килограмм туурҕу кутан баран хаары эбии булкуйуллар.

Бастыҥ табаһыттар бөрөттөн стаданы харыстааһыҥҥа маннык ньымалары тутталлар:

1. Сорох табаһыттар таба хаһыытын хайа сылдьан мас көмнөҕүн түһэрэллэр.

2. Стаданы саҥа мэччирэҥнэ көһөрөллөрүгэр суол синньигэс буолар гына табалары субуччу үүрэллэр, оттон ити суолларын сылбаҕынан бүөлээн баран хаарын, кырыатын тэбээн биэрэн иһиллэр.

3. Стада үөрүн кытыытыгар кыраһыыҥҥа илитиллибит кыра таҥастары ыйыыллар, итиэннэ табалар мэччийэр сирдэрин тула кыраһыыҥҥа илитиллибит таҥаһы состороллор.

4. Стада диэкиттэн тыал охсор өттүгэр — бөрө кэлэр сиригэр улахан таҥаһы, эбэтэр сону ыйыыллар.

5. Үөр табаҕа бөрөлөр саба түһүүлэриҥ сэрэтэр сыалтан, бостууктар түүн стада үөрүн тула эргийэ сылдьан саанан ытан тыас таһааралар, күүскэ уонна уһуннук эҥээритэн хаһытыыллар.

Бөрөҥү утары охсуһуурга мантан да атын араас ньымалары туттуохха сөп.

П. Михайлов,
Якутскайдаабы советскай-партийнай оскуола зоотехническай отделениетын истээччитэ.

АГИТАТОР СЫЛДЬЫБАТ

Агитатордар дарбаанаах үлэлэрэ оргуйар кэмин үгэнэ бу күннэргэ буолуо этэ. Хомойуох иһин, биһиги дьиэбитигэр агитатор баччаанҥа диэри сылдьа илик. Сонуннаах күндү ыалдьыты хаһаанҥа диэри күүтэбит?

В. Алексеева.

Биир системаҕа — 25 сыл

Соторутааҕыта райсовет коллективын үлэһиттэрэ биһиги оройуоммутугар Госбанк отделениетын кылаабынай бухгалтера Агафья Макаровна Седалищева үп-банк систематыгар үлэлээбитэ 25 сыла туолбутун бэлиэтээн, үөрүүлээх быһыыга майгыга кинини кытта көрсүһүүлэрэ буолла.

Маҥнайгы сүһүөх партийнай тэрилтэ секретара таб. Макаров М.С. кырдьаҕас, опыттаах үлэһит таб. Седалищева 25 сыл эҥкилэ суох үлэтин туһунан кэпсээбитин мустубут дьон болҕомтолоохтук иһитиннилэр. Ити кэнниттэн биир системаҕа 25 сыл үлэлээбитин уонна үлэлии сылдьарын иһин райсовет Бочуотунай грамотата туттарылынна.

Бочуотунай грамотаны туттарыы кэнниттэн государственнай учреждениелар үлэһиттэрин профсоюһа Агафья Макаровнаҕа сыаналаах бэлэҕи туттарда.

А. Христофоров.

Оройуон олоҕуттан

Сонуну истэбин...

Саҥа табаар атыыланыахтааҕын истэммин маҕаһыыҥҥа кэлбитим аһылла илик этэ. Улахан уочарат буолбут. Маҕаһыын аһылларын кэтэһэн уочаракка турар дьонтон биир киһи тугу эрэ чөрбөйө-чөрбөйө иһиллиир.

—Доҕоор, тугу иһиллиигин?

—Сонуну истэбин...

Диктор саҥата райком диэкиттэн бэрт арыычча иһиллэр, киһим ону иһиллиир эбит. Маҕаһыыннар диэки биир репродуктор көстүбэтэх буоллаҕа...

Кырдьыбытыҥ тугун түргэнэй?

Аҕыйах хонуктааҕыта Аркадий Якутскайтан кэлбитэ. Кини билэр киһитин Сергей Ивановиһы уулуссаҕа көрсөн баран, улаханнык соһуйар.

—Сергей Иванович, арыычча биллим! Кырдьыбытыҥ тугун түргэнэй?

—Баттахпын кыргар, бытыкпын бириэйдиир киһини булбакка баттаҕым, бытыгым олус үөнэн „кырдьыбытым“ буолуо

—Оннук эбит, оройуон киинэ ааттаахха биир парикмахер суоҕа хомолтолоох.

Орто оскуолаҕа

Николай Николаевич директорынан үлэлиир бириэмэтигэр орто оскуолаҕа сылдьан, завхоһун кытта маннык кэпсэтиилэрин истибитим:

—Оҕолор таҥастарын ыйыылларыгар вешалкабыт олус кыараҕас эбит.

—Вешалка кырдьык кыараҕас, ол эрээри кылаастар тымныы буоланнар оҕолор истээх соннуун олороччулар. Саас ичигэскэ вешалканы кэҥэтиэхпит.

Мэниктээбэт буоллаххына...

Детсад үлэлээбэтэ эрэй да эбит, кыһамматтара да бэрт! Сашка, мэниктиир буоллаххына хонтуораҕа илдьиэм суоҕа, дьиэҕэр соҕотохтуу хатаан кэбиһиэм.

С. Попов.

Эдэр бостуук кэпсиир

Мин „Коммунизм“ колхозка үлэлээбитим сэттэ сыл буолла. Итинтэн үс сылын экспедицияҕа каюрунан үлэлээтим. Каюрунан үлэлээбит бириэмэбэр Ленинскэй бириэмийэ лауреата Владимир Николаевич Щукины, Ленин орденын ылбыт Лариса Анатольевна Попугаеваны кытта бииргэ үлэлээбитим миэхэ улахан туһалаах буолтун өйдөөтүм.

Киэҥник биллибит бу геологтар мин олохпор, үлэни таптыыр буоларбар үчүгэй сабыдыалы оҥорбуттара. Кинилэр миэхэ этэллэрэ: „Киһи кырата билбэт, тэбэр сүрэҕэ, үлэҕэ дьоҕура быһаарар, онон эйиэхэ үлэни таптыырга дьулуһуу баар буолуохтаах“ диэн.

Экспедицияҕа биригэдьиир каюрунан сылдьар бириэмэбэр тута сылдьар табаларбын өлөрбөккө-сүтэрбэккэ, үчүгэйдик көрөргө-истэргэ кыһаммытым. Кумаар бириэмэтигэр 3-4 сиргэ түптэ оҥорорум, оччоҕо кумаар аҕыйах буолара. Оттон итии күннэргэ күн уотуттан хаххалыыр дурданы элбэх лабаалаах мастарынан оҥорор этим. Табаларбын өлгөм аһылыктаах сирдэргэ хоннорорум уонна ыраах көспөккө чугас хонорум. Көһүүбэр табаларга олус ыарахан ындыыны ындыылаабат, табалары сотору-сотору үрэххэ киллэрэн уулатар үчүгэйин билбитим.

Экспедицияҕа үлэм кэнниттэн стадаҕа 2 сыл ветсанитарынан үлэлээбитим. 1960 сыл саас таба төрүүр бириэмэтигэр эрэйдэнэн төрөөбүт 20 сачарыы, 8 улахан тыһы табаларга ветеринарнай көмөҥү оҥорбутум. Төрөтүү бириэмэтигэр биһиги стадабытыгар биир да тыһы таба өлбөтө.

Күһүн биригэдьиирим Христофор Иннокентьевич Матвеев сорудаҕынан Константинов С.С. стадатыгар 18 хонукка, кыһыҥҥы көһүү саҕана Константинов В.С. стадатыгар 4 хонукка үлэлээтим. Стадаларга көмөлөһөн итинник үлэлээһини, биллэн турар, үчүгэй бачыымынан ааҕабын. Биригэдьиир, коммунист таб. Матвеев стадаларга көмөлөһүүтэ атыттарга холобур буолуон сөп.

Ыччаттары стадаларга үлэлэтэргэ, кинилэр кэскиллээхтик үлэлиилэригэр баҕарабын. Мин стадаҕа бостуугунан үлэлиирбин, ыалдьар табаларга ветеринарнай көмөҥү оҥорбун таптаатым. Семилетка үһүс сылыгар өссө үчүгэйдик үлэлииргэ соруктанабын.

Сорох ыччаттар арыгыны иһэллэриттэн, бэрээдэги кэһэллэриттэн уонна табаҕы тардалларыттан кэлэйэбин. Кинилэр ити итэҕэстэрин быраҕалларыгар ыҥырабын. Мин 1960 сылга ылыммыт бэйэм эбэһээтэлистибэбэр үчүгэйдик үлэлииргэ соругу туруорунан туран, табаҕы тардыбакка, испиири испэккэ тылбын биэрбитим.

Стада үөрүн көрүүгэ-хараайыыга, бостуук үлэтин, эбээһинэһин билэн-көрөн толороргo үлэлиир биригээдэм опыттаах табаһыттарыттан үөрэнэргэ кыһанабын. Мин эдэр бостуук буолан кырдьаҕас бостууктар сүбэлэриналарын болҕомтолоохтук истэбин кинилэр тугу этэллэрин улгумнук толороргo соруктанабын.

Биһиги сылдьыбыт туундарабытыгар сайын кумаар улаханнык түһэр бириэмэтигэр буруо (шашка) улаханнык туһалаата. Биһиги бостууктар буруону биһирээтибит. Кэлэр сайын шашканы буруону элбэхтик стадаларга таһаарар абыраллаах буолсу.

Мин үлэлиир биригээдэм быйыл ханнык түмүктээҕин билэҕит. Биригээдэ колхоз үрдүнэн бастакы миэстэни ылыыта биһигини уоскуппат, өссө үчүгэйдик үлэлиэхпит.

Миэхэ соторутааҕыта коммунистическай үлэ ударнигын чиэстээх аатын иҥэрбиттэриттэн ордук үөрэбин.

С. Топоров,
„Коммунизм“ колхоз 8 №-дээх стадатын коммунистическай үлэ биригээдэтин чилиэнэ.

Редактор
И. И. БУДИЩЕВ.

Редакция уонна типография аадырыһа: Саха АССР, Оленүөк сэлиэннээх. Октябрьскай уулусса 15 №-рэ.

Заказ № 98 Оленекская районная типография. Тираж 400